

Brussel, 21.11.2018
COM(2018) 807 final

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
RAAD EN DE EUROPESE CENTRALE BANK**

betreffende de ontwerpbegrotingsplannen 2019: Algemene beoordeling

Samenvatting

Deze mededeling geeft een samenvatting van de beoordeling van de ontwerpbegrotingsplannen 2019 die zijn ingediend door lidstaten van de eurozone. Daarbij gaat het ook om de plannen met ongewijzigd beleid die zijn ingediend door het kabinet van Letland en van Luxemburg (waar in oktober landelijke verkiezingen zijn gehouden) en van Slovenië (waar op 13 september 2018 een nieuw kabinet is aangetreden). Italië heeft zijn ontwerpbegrotingsplan ingediend op 16 oktober 2018 en heeft, na het advies van de Commissie van 23 oktober 2018 waarin werd gewezen op een bijzonder ernstig geval van niet-naleving, op 13 november 2018 een herzien ontwerpbegrotingsplan ingediend. Nu Griekenland op 20 augustus 2018 zijn programma ter ondersteuning van de stabiliteit in het kader het Europees stabiliteitsmechanisme heeft afgerond, heeft het land dit najaar zijn eerste ontwerpbegrotingsplan ingediend. Overeenkomstig Verordening (EU) nr. 473/2013 heeft de Commissie die plannen en de algemene begrotings situatie en begrotingskoers in de eurozone als geheel beoordeeld.

De algehele evaluatie van de ontwerpbegrotingsplannen 2019 en de geaggregeerde begrotingskoers voor de eurozone kunnen als volgt worden samengevat.

1. De vooruitzichten voor de groei in de eurozone blijven weliswaar positief, maar zijn verzwakt sinds de beoordelingsexercitie van het voorjaar: de Commissie en de lidstaten hebben hun groei prognoses voor 2018 neerwaarts bijgesteld en de verwachting is dat de groei in 2019 verder zal verflauwen. Hoewel de verwachting is dat de economie zowel in 2018 als in 2019 boven haar potentieel zal groeien en de inflatie dicht bij 2 % zal uitkomen, gaat de economie van de eurozone na vijf jaar van onafgebroken bbp-groei een minder dynamische periode in. De vooruitzichten zijn somber door talrijke onzekerheden en onderhevig aan grote en onderling verweven neerwaartse risico's.
2. De najaarsprognoses 2018 van de Commissie rekenen ermee dat het geaggregeerde nominale tekort van de eurozone, dat sinds 2010 een blijvende neerwaartse vertoonde, in 2018 zal afnemen tot 0,6 % van het bbp, maar daarna zal oplopen tot 0,8 % van het bbp in 2019. Dit zou de eerste stijging van het geaggregeerde tekort van de eurozone zijn sinds dit in 2009 een piek bereikte. De ontwerpbegrotingsplannen streven voor het nominale tekort hetzelfde traject na.
3. Voor het eerst sinds de euro tot stand kwam, zal geen van de lidstaten uit de eurozone, volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, een tekort vertonen dat in 2019 boven de referentiewaarde van 3 % van het bbp zal liggen. Van de lidstaten die volgens de prognoses in 2019 een tekort zullen hebben, zullen er zes naar verwachting een tekort van minder dan 2 % van het bbp vertonen. Tien lidstaten zullen in 2019 een overschot vertonen.
4. Volgens de prognoses van de Commissie zal de schuldquote van de eurozone de dalende trend van de jongste jaren blijven aanhouden en afnemen van rond 87 % in 2018 tot rond 85 % in 2019. Dit komt vooral dankzij de voorgenomen primaire overschotten op de begroting, gunstige macro-economische omstandigheden en de aanhoudend lage rente. De ontwerpbegrotingsplannen streven een vergelijkbare verlaging van de schuldquote in de eurozone na. Op het eerste gezicht zal Italië in 2018 en 2019 forse afwijkingen vertonen van de schuldreductiebenchmark, waarbij zijn schuldquote grotendeels stabiel zal blijven rond 131 %. In mindere mate zal ook België in beide jaren zijn schuldreductiebenchmark niet nakomen. Portugal en Frankrijk zijn sinds de intrekking van hun buitensporigtekortprocedure in respectievelijk 2016 en 2017 onderworpen aan de overgangsregel voor de schuld. Portugal zal naar verwachting wel in 2018 maar niet in 2019 aan de overgangsregel voor de schuld voldoen, terwijl dat voor Frankrijk in geen van beide jaren het geval zal zijn. Indien Spanje

zijn buitensporig tekort duurzaam corrigeert in 2018, zal het in 2019 onderworpen worden aan de overgangsregel voor de schuld en volgens de huidige verwachtingen zal het niet aan de vereiste aanpassing voldoen.

5. Het aantal lidstaten op of boven zijn budgettaire middellangetermijndoelstelling zal, volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, tussen 2018 en 2019 toenemen van zeven naar acht, nu Oostenrijk in 2019 iets boven zijn middellangetermijndoelstelling zal uitkomen. Spanje, Italië en Frankrijk zullen in 2019 ruim onder hun middellangetermijndoelstelling blijven. Bij de lidstaten die hun middellangetermijndoelstelling nog niet hebben bereikt en die een volledig ontwerpbegrotingsplan hebben ingediend, verwacht de Commissie thans dat Italië zich in 2019 nog verder van zijn middellangetermijndoelstelling zal verwijderen. Daarentegen zullen Estland en Frankrijk enige aanpassing richting hun middellangetermijndoelstelling laten zien, terwijl de positie van andere lidstaten grotendeels ongewijzigd zal blijven.
6. Anders dan in de voorjaarsprognoses 2018, waarin werd gerekend met een verdere vermindering van het geaggregeerde structurele tekort van de eurozone, verwacht de Commissie thans dat het structurele tekort in 2019 zal oplopen met 0,3 % van het potentiële bbp. Die toename is met name toe te schrijven aan een verwachte toename van het structurele tekort van Italië met 1,2 % van het potentiële bbp. Expansief begrotingsbeleid dat wordt verwacht in lidstaten met begrotingsruimte, met name in Duitsland en Nederland, zal ook bijdragen tot de verandering van het geaggregeerde cijfer voor de eurozone. Wordt Italië buiten beschouwing gelaten, dan zou de verwachte geaggregeerde begrotingskoers van de eurozone in 2019 grotendeels neutraal zijn. De verwachte verschuiving voor de eurozone als geheel sluit aan bij de verschuiving in het (herberekende) structurele saldo in de ontwerpbegrotingsplannen. Ook het structurele primaire saldo (waarin rente-uitgaven niet zijn opgenomen) wijst op een expansieve koers. De discretionaire begrotingsinspanning, een indicator die nauw aansluit bij de uitgavenbenchmark van het stabiliteits- en groeipact, wijst volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, op een iets expansievere koers in 2019 (0,4 % van het potentiële bbp).
7. Wat betreft de samenstelling van de begrotingsaanpassing van de eurozone, verwacht de Commissie dat het structurele tekort in 2019 zal toenemen als gevolg van een daling van de conjunctuurgezuiverde ontvangstenquote. Die verwachting spoort met de ontwerpbegrotingsplannen en valt te verklaren door het effect van gemelde verlagingen van discretionaire ontvangsten en verwachte tegenvallers aan de ontvangstenzijde. De conjunctuurgezuiverde uitgavenquote zal in 2019 ongewijzigd blijven volgens zowel de najaarsprognoses 2018 van de Commissie als de ontwerpbegrotingsplannen, ondanks een verdere, weliswaar lichte daling in de rente-uitgaven tussen 2018 en 2019. Meevallers ten gevolge van lagere rente-uitgaven zouden moeten worden gebruikt om de schuldafbouw te versnellen.
8. De lidstaten hebben nog steeds sterk uiteenlopende begrotingsposities in termen van schulden en houdbaarheidsuitdagingen. Alleen Cyprus staat voor budgettaire houdbaarheidsrisico's op korte termijn, met een S0-indicator van de Commissie die net boven de kritische drempel staat. De houdbaarheid van de Italiaanse overheidsfinanciën op korte termijn blijft kwetsbaar voor verder stijgende kosten voor het uitgeven van schuldpapier. Sommige lidstaten met een hoge schuldenlast hebben te maken met hoge risico's op middellange termijn, op grond van factoren zoals bestaande schuld niveaus, huidig primair saldo en verwachte kosten van de vergrijzing. Diverse van die lidstaten voorzien in 2019 ofwel een vrij beperkte budgettaire aanpassing (België, Spanje, Frankrijk en Portugal) of een expansief begrotingsbeleid (Italië). In het geval van België, Spanje en Portugal verwacht de Commissie voor 2019 geen budgettaire aanpassing, terwijl de expansie in Italië groter zal zijn dan die in het

ontwerpbegrotingsplan. Die lidstaten maken onvoldoende gebruik van de heersende gunstige macro-economische omstandigheden en een accommoderend monetair beleid om opnieuw begrotingsbuffers op te bouwen. Doordat de oplopende overheidsschuld niet wordt teruggedrongen, neemt het risico toe van verhoogde druk van de markt op lidstaten met een hoge overheidsschuld, hetgeen negatieve overloopeffecten kan hebben op de markt voor overheidsschuld van andere lidstaten uit de eurozone.

9. Tegelijk is het zo dat een aantal lidstaten met ruimte op de begroting en grote overschotten op de lopende rekening voornemens zijn enigermate gebruik te maken van hun begrotingsruimte in 2019, zoals bevestigd door de najaarsprognoses 2018 van de Commissie. Met name zijn Duitsland en Nederland voornemens in 2019 een expansiever begrotingsbeleid te voeren. Die benadering sluit aan bij eerdere aanbevelingen van de Commissie op het gebied van begrotingsbeleid. Meer overheidsinvesteringen in die lidstaten zouden positieve overloopeffecten voor de rest van de eurozone genereren. De begrotingsexpansie die voor die lidstaten gepland staat, is echter maar ten dele gericht op overheidsinvesteringen.
10. Door een gebrek aan begrotingsaanpassing in een aantal lidstaten met hoge schulden, is het begrotingsbeleid onvoldoende gedifferentieerd, hetgeen resulteert in een licht expansieve en procyclische begrotingskoers voor de eurozone als geheel. Inachtneming van het stabiliteits- en groeipact, gecombineerd met de gedeeltelijke benutting van de ruimte op de begroting in bepaalde lidstaten, zou in 2019 resulteren in een grotendeels neutrale tot licht restrictieve begrotingskoers voor de eurozone als geheel. Deze begrotingskoers zou bijdragen tot een in grote lijnen evenwichtige algemene beleidsmix, gezien de blijvende ondersteuning van de economie vanuit het monetaire beleid, en zou de risico's op financiële stabiliteit doen afnemen.

De beoordeling van de Commissie van de afzonderlijke lidstaten kan als volgt worden samengevat.

Bij het herziene ontwerpbegrotingsplan van **Italië** blijkt nog steeds sprake te zijn van bijzonder ernstige niet-naleving van de voorwaarden van het stabiliteits- en groeipact, omdat in dat plan voor 2019 een aanzienlijke afwijking gepland staat van het aanbevolen aanpassingstraject richting de begrotingsdoelstelling voor de middellange termijn, gelet op de grote verwachte verslechtering van het structurele saldo en een groeivoet van de overheidsuitgaven die, ongerekend discretionaire maatregelen aan de ontvangstenzijde en eenmalige maatregelen, ruim boven het referentiepercentage uitkomt. Daarbij komt dat Italië's onafhankelijke instantie voor begrotingstoezicht de macro-economische prognoses die aan het ontwerpbegrotingsplan 2019 ten grondslag liggen, niet heeft bekrachtigd wegens de aanzienlijke neerwaartse risico's die aan deze prognoses verbonden zijn.

Voor de overige lidstaten heeft de Commissie in bepaalde gevallen risico's geïdentificeerd dat de voorgenomen begrotingsaanpassing achterblijft bij hetgeen volgens het stabiliteits- en groeipact vereist is.

Lidstaten in het preventieve deel van het stabiliteits- en groeipact:

- Tien lidstaten (**Duitsland, Ierland, Griekenland, Cyprus, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Oostenrijk** en **Finland**) hebben ontwerpbegrotingsplannen die blijken te **voldoen** aan de vereisten voor 2019 in het kader van het stabiliteits- en groeipact. Voor Oostenrijk en Finland is de conclusie wel afhankelijk van het gegeven dat de verwachte middellangetermijndoelstelling wordt gehaald, in voorkomend geval rekening houdende met eventuele marges. Mocht die prognose in toekomstige beoordelingen niet worden bewaarheid, dan zal bij de algemene beoordeling van naleving rekening moeten worden gehouden met de mate waarin van het door de Raad vastgestelde vereiste wordt afgeweken;

- Drie lidstaten (**Estland, Letland en Slowakije**) hebben ontwerpbegrotingsplannen die **in grote lijnen voldoen** aan de vereisten voor 2019 in het kader van het stabiliteits- en groeipact. Voor die lidstaten kan de uitvoering van de plannen tot enige afwijking van hun middellangetermijndoelstelling leiden, in voorkomend geval rekening houdende met eventuele marges. Mocht volgens prognoses het structurele saldo in toekomstige beoordelingen niet langer dicht bij de middellangetermijndoelstelling zitten, dan zal bij de algemene beoordeling van naleving rekening moeten worden gehouden met de mate waarin van het door de Raad vastgestelde vereiste wordt afgeweken;

- Vier lidstaten (**België, Frankrijk, Portugal en Slovenië**), hebben ontwerpbegrotingsplannen die een **risico van niet-naleving** van de vereisten voor 2019 in het kader van het stabiliteits- en groeipact opleveren. De uitvoering van het ontwerpbegrotingsplan van die lidstaten kan tot een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject richting hun respectieve middellangetermijndoelstellingen leiden. Voor **België, Frankrijk en Portugal** is de verwachting dat zij ook de (overgangs)benchmark voor schuldreductie niet zullen halen.

Resterende lidstaten in het corrigerende deel van het stabiliteits- en groeipact (d.w.z. de buitensporigtekortprocedure):

- Het ontwerpbegrotingsplan van **Spanje**, dat met ingang van 2019 onder het preventieve deel zou kunnen gaan vallen indien het buitensporig tekort tijdig en duurzaam wordt gecorrigeerd, levert een **risico van niet-naleving** van de vereisten voor 2019 in het kader van het stabiliteits- en groeipact op, aangezien in de najaarsprognoses 2018 van de Commissie wordt gerekend met een aanzienlijke afwijking van het vereiste aanpassingstraject richting de budgettaire middellangetermijndoelstelling en met niet-naleving van de overgangsbenchmark voor schuldreductie in 2019.

I. Inleiding

Krachtens de EU-wetgeving moeten de lidstaten van de eurozone hun ontwerpbegrotingsplan voor het volgende jaar uiterlijk op 15 oktober bij de Commissie indienen, zodat een betere coördinatie van het nationale begrotingsbeleid in de economische en monetaire unie mogelijk wordt¹.

Die plannen zijn een samenvatting van de ontwerpbegrotingen die de regeringen bij de nationale parlementen indienen. De Commissie brengt over elk plan een advies uit waarin zij beoordeelt of het in overeenstemming is met de verplichtingen van de lidstaat in het kader van het stabiliteits- en groeipact.

Ook moet de Commissie een brede evaluatie van de begrotings situatie en -vooruitzichten voor de eurozone als geheel verrichten.

Overeenkomstig de bepalingen van de gedragscode met betrekking tot het twopack² dienden Luxemburg en Letland ontwerpbegrotingsplannen bij ongewijzigd beleid in, omdat in die lidstaten in oktober landelijke verkiezingen werden gehouden. Ook voor Slovenië, waar het nieuwe kabinet op 13 september 2018 is aangetreden, is een plan bij ongewijzigd beleid ingediend. Van deze kabinetten wordt verwacht dat zij zo snel mogelijk een volledig ontwerpbegrotingsplan indienen. Italië heeft zijn ontwerpbegrotingsplan ingediend op 16 oktober 2018 en heeft, na het advies van de Commissie van 23 oktober 2018 waarin werd gewezen op een bijzonder ernstig geval van niet-naleving, op 13 november 2018 een herzien ontwerpbegrotingsplan ingediend. Nu Griekenland op 20 augustus 2018 zijn programma ter ondersteuning van de stabiliteit in het kader het Europees stabiliteitsmechanisme heeft afgerond, heeft het land dit najaar zijn eerste ontwerpbegrotingsplan ingediend.

De adviezen van de Commissie bevatten, met eerbiediging van de begrotingsbevoegdheid van de lidstaten, objectieve beleidsaanbevelingen aan nationale regeringen en parlementen, zodat zij gemakkelijker kunnen beoordelen of de ontwerpbegrotingen aan de Uniebegrotingsregels voldoen. Verordening (EU) nr. 473/2013 bevat een uitgebreid instrumentarium om het economische en budgettaire beleid als een zaak van gemeenschappelijk belang binnen de eurozone te behandelen, zoals ook door het Verdrag bedoeld is.

In november 2017 heeft de Commissie een geactualiseerde aanbeveling over het economisch beleid van de eurozone voorgesteld, die in de Raad is besproken en door de EU-leiders is bekrachtigd op de bijeenkomst van de Europese Raad van 22 maart 2018³. Die aanbeveling is een anker voor de beoordeling van de Commissie.

¹ Overeenkomstig Verordening (EU) nr. 473/2013 betreffende gemeenschappelijke voorschriften voor het monitoren en beoordelen van ontwerpbegrotingsplannen en voor het garanderen van de correctie van buitensporige tekorten van de lidstaten van de eurozone. Het is één van de twee verordeningen van het zogeheten twopack, die in mei 2013 in werking zijn getreden.

² Zie gedragscode met betrekking tot het twopack:
http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/coc/2014-11-07_two_pack_coc_amended_en.pdf

³ Aanbeveling van de Raad van 14 mei 2018 (PB C 179 van 25.5.2018, blz. 1).
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=OJ:C:2018:179:TOC>

De doelstelling van deze mededeling is tweeledig. Om te beginnen wordt op basis van een horizontale beoordeling van de ontwerpbegrotingsplannen een totaalbeeld geschetst van het begrotingsbeleid op het niveau van de eurozone. Deze exercitie is een afspiegeling van de horizontale beoordeling van de stabiliteitsprogramma's die in het voorjaar plaatsvindt. Het verschil is dat nu de nadruk ligt op de begrotingsplannen voor het komende jaar en niet op die voor de middellange termijn. Ten tweede wordt een overzicht van de ontwerpbegrotingsplannen per lidstaat gegeven, met een toelichting van de aanpak die de Commissie bij de beoordeling van die ontwerpbegrotingsplannen volgt, met name wat betreft de inachtneming van de vereisten van het stabiliteits- en groeipact. De beoordeling verschilt naargelang een lidstaat onder het preventieve of onder het corrigerende deel van het stabiliteits- en groeipact valt, en houdt ook rekening met de vereisten inzake de omvang en dynamiek van de overheidsschuld.

II. Belangrijkste bevindingen voor de eurozone

Economische vooruitzichten volgens de plannen van de lidstaten en de prognoses van de Commissie

De vooruitzichten voor de groei in de eurozone blijven weliswaar positief, maar zijn verzwakt sinds de beoordelingsexercitie van het voorjaar. Volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie zal de geaggregeerde reële bbp-groei in de eurozone afnemen van 2,4 % in 2017 tot 2,1 % in 2018 en 1,9 % in 2019, gelijklopend met de macro-economische aannames in de ontwerpbegrotingsplannen (tabel 1). De prognose voor 2018 is verlaagd met 0,2 procentpunt tegenover de voorjaarsprognoses 2018 van de Commissie en met 0,3 procentpunt tegenover de stabiliteitsprogramma's. De prognose voor 2019 is herzien en verlaagd met 0,1 procentpunt tegenover het voorjaar⁴. De macro-economische scenario's in de ontwerpbegrotingsplannen zijn doorgaans sterk vergelijkbaar met de prognoses van de Commissie voor individuele lidstaten. Dit heeft deels te maken met het feit dat alle lidstaten hun ontwerpbegrotingen moeten baseren op onafhankelijk bekrachtigde of opgestelde macro-economische prognoses. Voor Duitsland zijn de macro-economische prognoses voor het eerst bekrachtigd door de Projektgruppe Gemeinschaftsdiagnose, als onderdeel van een nieuwe regeling voor prognoses. De macro-economische aannames die aan het Italiaanse ontwerpbegrotingsplan ten grondslag liggen, zijn niet bekrachtigd door de onafhankelijke begrotingsinstantie van de lidstaat. Voorts is het Belgische ontwerpbegrotingsplan niet gebaseerd op de jongste onafhankelijke prognoses van het Federaal Planbureau. De Commissie verwacht voor Griekenland, Luxemburg en Malta een groei die duidelijk lager zal liggen dan in de ontwerpbegrotingsplannen (bijlage IV, tabel 1).

Ondanks de verwachte geringe vertraging van de economische groei, zal de geaggregeerde outputgap voor de eurozone in 2018 positief uitvallen en in 2019 nog verder toenemen. Afgezien van Griekenland en Italië wordt in de najaarsprognoses 2018 van de Commissie voor alle lidstaten met positieve outputgaps in 2018 gerekend. De conclusie geldt ook nadat de outputgaps op basis van de ontwerpbegrotingsplannen zijn herberekend⁵. Hoewel de geaggregeerde positieve outputgap naar verwachting in 2019 groter zal worden, geven de ontwikkelingen in individuele lidstaten een gemengd beeld te zien, op basis van zowel de najaarsprognoses 2018 van de Commissie als de (herberekende) ontwerpbegrotingsplannen. Alleen Griekenland zal in 2019 een negatieve outputgap blijven houden, ook al zal deze volgens de prognoses aanzienlijk kleiner worden.

De nominale inflatie zal in 2018 dichter bij de door de Europese Centrale Bank gehanteerde definitie van prijsstabiliteit komen en zal in 2019 grotendeels ongewijzigd blijven. De Commissie verwacht dat de nominale inflatie in 2018 op 1,8 % zal uitkomen,

⁴ Alle geaggregeerde gegevens voor de eurozone zijn gebaseerd op de stabiliteitsprogramma's voor 2018, met uitzondering van Griekenland, dat in 2018 geen stabiliteitsprogramma heeft ingediend aangezien het aan een economisch aanpassingsprogramma was onderworpen. De cijfers voor Griekenland zijn echter wel meegenomen in geaggregeerde gegevens voor de eurozone die op de ontwerpbegrotingsplannen zijn gebaseerd. Gezien de relatief beperkte omvang van de Griekse economie heeft die factor een beperkt effect op de vergelijkbaarheid van geaggregeerde gegevens voor de eurozone.

⁵ De outputgap in de ontwerpbegrotingsplannen is door de Commissie herberekend op basis van de informatie die in de plannen is verstrekt en aan de hand van de gezamenlijk overeengekomen methode.

vooral onder invloed van hogere energieprijzen. In hun ontwerpbelegtingsplannen hebben de meeste lidstaten hun prognoses voor de nominale inflatie voor 2018 opgetrokken, hetgeen voor de eurozone een geaggregeerde prognose van 1,7 % oplevert (een stijging met 0,3 procentpunt ten opzichte van de stabiliteitsprogramma's). Volgens zowel de ontwerpbelegtingsplannen als de Commissie zal de nominale inflatie in 2019 rond hetzelfde niveau blijven.

Al met al zal het bbp in de eurozone na vijf jaar van onafgebroken groei een minder dynamische periode ingaan. Steun voor economische activiteit zal blijven doorgaan dankzij zeer goede fundamentals achter particuliere consumptie en investeringen. Tegelijk zullen afnemende kansen voor buitenlandse handel, tragere banengroei en algemene toename van onzekerheid op de groei drukken. Volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie overheersen per saldo de neerwaartse risico's. Oververhitting in de VS kan de houding van investeerders tegenover risico's doen omslaan met schadelijke gevolgen voor de VS-economie, gezien het hoge niveau bedrijfsschulden, en voor economieën in opkomende markten, met negatieve overloopeffecten voor geavanceerde economieën tot gevolg. Voorts kan er in bepaalde lidstaten in de eurozone met hoge schulden opnieuw een disruptieve situatie ontstaan waarbij banken en overheid elkaar in een houdgreep houden, hetgeen in een omgeving met een veralgemeende nieuwe inprijzing van risico en normalisering van het monetaire beleid aanleiding kan geven tot zorg over de financiële stabiliteit.

Tabel 1: Overzicht van de economische en budgettaire aggregaten (EZ-18) voor 2018-2019

	2017	2018			2019		
	Najaarsprognoses 2018 Commissie (november)	Stabiliteitsprogramma's 2018 (april)	Ontwerpbelegtingsplannen (oktober)	Najaarsprognoses 2018 Commissie (november)	Stabiliteitsprogramma's 2018 (april)	Ontwerpbelegtingsplannen (oktober)	Najaarsprognoses 2018 Commissie (november)
Reële bbp-groei (mutatie in %)	2,4	2,4	2,1	2,1	2,0	2,0	1,9
HICP-inflatie (mutatie in %)	1,5	1,4	1,7	1,8	1,5	1,8	1,8
Outputgap (% potentieel bbp)	-0,2	0,4	0,4	0,3	0,8	0,7	0,6
Nominaal saldo (% bbp)	-1,0	-0,7	-0,6	-0,6	-0,3	-0,8	-0,8
Primair saldo (% bbp)	1,0	0,4	1,2	1,2	1,1	1,0	1,0
Structureel saldo (% bbp)	-0,8	-0,8	-0,8	-0,7	-0,6	-1,0	-1,0
Mutatie structureel saldo (% bbp)	0,2	-0,2	0,1	0,1	0,3	-0,3	-0,3
Overheidsschuld (% bbp)	88,9	85,3	87,3	86,9	83,0	85,1	84,9
Conjunctuurgezuiverde uitgavenquote (% potentieel bbp)	47,0	46,9	47,1	46,9	46,4	47,1	46,9
Conjunctuurgezuiverde inkomstenquote (% potentieel bbp)	46,1	46,0	46,2	46,0	45,7	45,8	45,7

Bronnen: Stabiliteitsprogramma's 2018, ontwerpbelegtingsplannen 2019, najaarsprognoses 2018 van de Commissie.

Budgettaire vooruitzichten volgens de plannen en de najaarsprognoses 2018 van de Commissie

Het geaggregeerde nominale tekort voor de eurozone zal in 2018 naar verwachting zijn dalende tendens blijven voortzetten, waarna het in 2019 zou stijgen. Het nominale tekort van de eurozone zal in 2018 afnemen tot 0,6 % van het bbp, volgens zowel de najaarsprognoses 2018 van de Commissie als de ontwerpbegrotingsplannen (tabel 1). Dat niveau ligt lager dan het tekort waarmee werd gerekend in de voorjaarsprognoses 2018 van de Commissie en in de stabiliteitsprogramma's 2018. De ontwikkelingen in de verschillende landen geven een gemengd beeld te zien: Spanje en Italië zullen grotere tekorten vertonen (ten opzichte van de voorjaarsprognoses 2018 van de Commissie), terwijl Estland, Cyprus, Luxemburg en Nederland grotere overschotten zullen hebben (bijlage IV, tabel 2). Het geaggregeerde tekort van de eurozone zal in 2019 toenemen tot 0,8 % van het bbp, volgens zowel de najaarsprognoses 2018 van de Commissie als de ontwerpbegrotingsplannen. Dat niveau is een toename ten opzichte van de voorjaarsprognoses 2018 van de Commissie (+0,2 % van het bbp) en de stabiliteitsprogramma's 2018 (+0,5 % van het bbp), vooral als gevolg van hoger dan verwachte tekorten in België, Spanje, Frankrijk en Italië en een kleiner overschot in Duitsland. Dit zou de eerste stijging van het geaggregeerde nominale tekort van de eurozone betekenen sinds dit in 2009 een piek bereikte.

Voor het eerst sinds de euro tot stand kwam, zal geen van de lidstaten van de eurozone een tekort vertonen dat in 2018 boven de referentiewaarde van 3 % van het bbp zal liggen. Spanje zal naar verwachting in 2018 zijn buitensporig tekort corrigeren, met een nominaal tekort dat volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie tot 2,7 % zal dalen, precies het streefcijfer van het Spaanse ontwerpbegrotingsplan (bijlage IV, tabel 2). Van de lidstaten die volgens de prognoses in 2019 een tekort zullen vertonen, zal dat voor zes van hen een tekort van minder dan 2 % van het bbp zijn. Negen lidstaten zullen in 2018 naar verwachting een overschot vertonen. Volgens de prognoses van de Commissie zal die groep in 2019 aangroeien tot tien lidstaten, wanneer Oostenrijk uitkomt op een evenwichtspositie. Al met al zijn de verschillen tussen de volgens de ontwerpbegrotingsplannen in 2019 verwachte begrotingssaldi van lidstaten en die volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie beperkt (bijlage IV, grafieken 1 en 2), ook al zijn er duidelijk niet te verwaarlozen negatieve verschillen voor Italië, Spanje en Portugal.

Het geaggregeerde primaire saldo van de eurozone (verkregen door de rente-uitgaven in mindering te brengen op het nominale saldo) zal ook in 2018 en 2019 een overschot vertonen. Volgens zowel de najaarsprognoses 2018 van de Commissie als de ontwerpbegrotingsplannen zal het geaggregeerde primaire saldo van de eurozone toenemen van 1 % van het bbp in 2017 tot 1,2 % van het bbp in 2018 (tabel 1). Dat niveau is een aanzienlijke opwaartse bijstelling ten opzichte van de stabiliteitsprogramma's 2018⁶. Alleen Spanje, Frankrijk en Letland zullen in 2018 een negatief primair saldo vertonen (bijlage IV, tabel 3). Het geaggregeerde primaire saldo van de eurozone zal in 2019 licht dalen tot 1 % van het bbp, volgens zowel de ontwerpbegrotingsplannen als de najaarsprognoses 2018 van de Commissie. Duitsland en Italië zullen hun primaire saldo in 2019 bijzonder sterk zien afnemen. Frankrijk en Letland zullen in 2019 nog steeds een negatief primair saldo vertonen.

⁶ Hoewel het geaggregeerde primaire saldo voor de eurozone waarnaar in de ontwerpbegrotingsplannen wordt gestreefd, is verbeterd tegenover de stabiliteitsprogramma's 2018, zijn ook de verwachte rente-uitgaven voor 2018 toegenomen. Die beide verschuivingen compenseren elkaar grotendeels, hetgeen resulteert in een globaal ongewijzigd streefcijfer voor het geaggregeerde nominale saldo voor de eurozone (tabel 1).

In beide jaren zijn de verschillen tussen prognoses van de lidstaten en die van de Commissie al met al beperkt, al verwacht de Commissie dat het primaire saldo van Spanje, Letland en Portugal in 2019 meer dan 0,3 % van het bbp lager zal liggen dan in de ontwerpbegrotingsplannen.

In tegenstelling tot de stabiliteitsprogramma's 2018 zou de tenuitvoerlegging van de ontwerpbegrotingsplannen resulteren in een licht expansieve begrotingskoers voor de eurozone (gemeten als mutatie van het structurele saldo) in 2019⁷. Zowel de najaarsprognoses 2018 van de Commissie als de (herberekende) ontwerpbegrotingsplannen verwachten een grotendeels ongewijzigd geaggregeerd structureel saldo in 2018 (tabel 1). Dit sluit ook grotendeels aan bij de stabiliteitsprogramma's 2018, ook al verbergt dit een aantal veranderingen in individuele lidstaten (bijlage IV, tabellen 4 en 5). Het structurele saldo zal in 2019 verslechteren met 0,3 % van het potentiële bbp, zowel in de (herberekende) ontwerpbegrotingsplannen als in de najaarsprognoses 2018 van de Commissie. Die verslechtering staat in contrast met de stabiliteitsprogramma's 2018, die voor 2019 met een verbetering van het geaggregeerde structurele saldo van de eurozone met 0,3 % van het potentiële bbp rekenden. De verslechtering van het structurele saldo valt met name toe te schrijven aan een verwachte toename van het structurele tekort van Italië met 1,2 % van het potentiële bbp. Expansief begrotingsbeleid dat wordt verwacht in lidstaten met begrotingsruimte, met name in Duitsland en Nederland, zal ook bijdragen tot de verandering van het geaggregeerde cijfer voor de eurozone. Italië buiten beschouwing gelaten, zal de verwachte geaggregeerde begrotingskoers voor de eurozone in 2019 grotendeels neutraal zijn, met een structureel tekort dat met 0,1 % van het potentiële bbp zal stijgen. De verwachte verschuiving voor de eurozone als geheel sluit aan bij de verschuiving in het (herberekende) structurele saldo in de ontwerpbegrotingsplannen (bijlage IV, grafiek 3).

De discretionaire begrotingsinspanning wijst voor zowel 2018 als 2019 op een expansieve begrotingskoers voor de eurozone. Deze indicator van de discretionaire begrotingsinspanning sluit conceptueel nauw aan bij de uitgavenbenchmark⁸. Op basis van de najaarsprognoses 2018 van de Commissie geeft deze indicator een budgettaire expansie te zien van rond 0,4 % van het bbp in zowel 2018 als 2019⁹. Wordt de discretionaire

⁷ Het structurele saldo is het conjunctuurgezuiverde saldo, ongerekend eenmalige en tijdelijke maatregelen. De structurele saldi van de ontwerpbegrotingsplannen worden door de Commissie volgens de gezamenlijk overeengekomen methode herberekend op basis van de informatie in het programma.

⁸ De discretionaire begrotingsinspanning is een indicator voor de begrotingsinspanning. Deze indicator combineert een top-downaanpak aan de uitgavenzijde met een bottom-up- of narratieve aanpak aan de ontvangstenzijde. Het komt erop neer dat de discretionaire begrotingsinspanning bestaat uit een verhoging van de primaire uitgaven, ongerekend cyclische componenten, afgezet tegen het economische potentieel, enerzijds, en discretionaire maatregelen aan de ontvangstenzijde (exclusief eenmalige maatregelen), anderzijds. Zie Europese Commissie (2013), *Measuring the fiscal effort, Report on Public Finances in EMU*, deel 3 http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2013/pdf/ee-2013-4.pdf

⁹ Het verschil tussen beide maatstaven voor de begrotingsinspanningen in 2018 valt door een reeks factoren te verklaren: allereerst lagere rente-uitgaven hebben invloed op het structurele saldo, maar niet op de discretionaire begrotingsinspanning; in de tweede plaats werken tegenvallers aan de ontvangstenzijde negatief uit op het structurele saldo, maar niet op de discretionaire begrotingsinspanning, en in de derde plaats ligt het tienjarig gemiddelde van de potentiële groeivoet dat voor de discretionaire begrotingsinspanning als referentiepercentage wordt gebruikt, lager dan de eenjaars puntsschatting die voor het structurele saldo wordt gebruikt. Al die factoren verklaren waarom de discretionaire begrotingsinspanning op een expansievere begrotingskoers wijst dan met de verandering in het structurele saldo in 2018 het geval is.

begrotingsinspanning berekend op basis van de ontwerpbegrotingsplannen, dan wijst hij op een iets geringere expansie in 2019 (0,3 % van het potentiële bbp), in lijn met de oriëntatie voor het begrotingsbeleid die de verandering in het structurele saldo te zien geeft (bijlage IV, grafiek 4).

Het aantal lidstaten op of boven zijn budgettaire middellangetermijndoelstelling zal tussen 2018 en 2019 toenemen. Volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie zouden zeven lidstaten uit de eurozone in 2018 boven hun middellangetermijndoelstelling uitkomen (Duitsland, Ierland, Cyprus, Litouwen, Luxemburg, Malta en Nederland) (bijlage IV, tabel 5)¹⁰. Al deze lidstaten zullen in 2019 op of boven hun middellangetermijndoelstelling blijven, ook al zijn Duitsland, Cyprus en Nederland voornemens een deel van hun begrotingsruimte te benutten (bijlage IV, grafieken 7a en 7b). Ook Oostenrijk zal in 2019 iets boven zijn middellangetermijndoelstelling zitten. Een aantal lidstaten zal, volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, in 2019 naar verwachting sterk onder hun middellangetermijndoelstelling blijven: Spanje (-3,1 pp.), Italië (-3 pp.) en Frankrijk (-1,9 pp.) (bijlage IV, tabel 6 en grafieken 7a/7b). Bij de lidstaten die hun middellangetermijndoelstelling nog niet hebben bereikt, verwacht de Commissie dat Italië en Slovenië zich in 2019 nog verder van hun middellangetermijndoelstelling zullen verwijderen. Estland, Frankrijk en Finland daarentegen zullen in 2019 enige aanpassing richting hun middellangetermijndoelstellingen laten zien, terwijl de positie van België, Spanje, Letland, Portugal en Slowakije grotendeels ongewijzigd zal blijven.

De schuldquote zal in 2018 en 2019 haar neerwaartse traject voortzetten. De schuldquote van de eurozone zit op een neerwaarts traject sinds 2014, toen zij een piek bereikte van 94½ %. Volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie zal zij in 2019 dalen tot rond 85 %. De aanhoudende daling van de schuldquote in de eurozone valt in hoofdzaak te verklaren door primaire overschotten die voor 2018 en 2019 worden verwacht (bijlage IV, grafiek 8). Een positief "sneeuwbaaleffect", de vertaling van de verwachting dat de nominale rente lager zal uitkomen dan de nominale bbp-groei, zal naar verwachting ook een schuldverminderend effect hebben. Daarentegen zal de schuldquote van de eurozone in 2019 onder opwaartse druk komen te staan door stockflowadjustments. In de ontwerpbegrotingsplannen wordt gerekend met een vergelijkbare daling van de schuldquote in de eurozone, al zal dit percentage in 2018 naar verwachting hoger uitkomen (87½ %). In beide jaren is de voorgenomen schuldquote hoger dan die in de stabiliteitsprogramma's 2018, grotendeels als gevolg van opwaartse bijstellingen voor Frankrijk, Italië, Letland, Malta, Nederland en Slovenië (bijlage IV, tabel 7).

Alle lidstaten (met uitzondering van Litouwen) zullen hun schuldquote tussen 2018 en 2019 verlagen, al zullen de verlagingen in het geval van Frankrijk en van Italië verwaarloosbaar zijn¹¹. Alle lidstaten (met uitzondering van Italië) zullen in 2019 kunnen profiteren van een schuldverminderend sneeuwbaaleffect, terwijl ook positieve primaire saldi een neerwaarts effect hebben, afgezien dan van Frankrijk en Letland (bijlage IV, grafiek 8). De verschillen tussen de prognoses in de najaarsprognoses 2018 van de Commissie en die in

¹⁰ Aangezien Griekenland geen stabiliteitsprogramma's hoefde in te dienen zolang het onder het programma viel, heeft het land zich nog geen middellangetermijndoelstelling gesteld. Daarom komt het in deze analyse niet aan bod.

¹¹ Litouwen zal zijn quote bijzonder sterk zien toenemen, met een verwachte toename met 3,1 procentpunt (tot 37,9 %), volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, als gevolg een grote positieve stockflowadjustment.

de ontwerpbegrotingsplannen zijn beperkt: de Commissie rekent met een iets hoger percentage voor Griekenland, Italië, Cyprus en Malta en een iets lager percentage voor Duitsland, Letland en Luxemburg.

Volgens de prognoses van de Commissie zullen tien lidstaten in 2019 een schuldquote van meer dan 60 % hebben. Griekenland en Italië zullen met meer dan 120 % de hoogste schuldquotes van alle lidstaten hebben, terwijl Portugal zijn schuldquote in 2019 onder 120 % zal kunnen brengen. Voor België, Frankrijk, Cyprus en Spanje zal de schuldquote in 2019 nog steeds dicht bij 100 % liggen. Sommige lidstaten met een hoge schuld zullen, volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, in 2019 geen structurele inspanningen leveren (Spanje, België en Portugal) of een expansief beleid voeren (Italië en Cyprus), hetgeen erop wijst dat zij ruimte hebben om hun schuldenlast sneller af te bouwen (bijlage IV, grafiek 9). Op het eerste gezicht zal Italië in 2018 en 2019 forse afwijkingen vertonen van de schuldreductiebenchmark, waarbij zijn schuldquote grotendeels stabiel zal blijven rond 131 %. In mindere mate zal ook België in beide jaren zijn schuldreductiebenchmark niet nakomen. Portugal en Frankrijk zijn sinds de intrekking van hun buitensporigtekortprocedure in respectievelijk 2016 en 2017 onderworpen aan de overgangsregel voor de schuld. Portugal zal naar verwachting wel in 2018 maar niet in 2019 aan de overgangsregel voor de schuld voldoen, terwijl dat voor Frankrijk in geen van beide jaren het geval zal zijn. Indien Spanje zijn buitensporig tekort duurzaam corrigeert in 2018, zal het in 2019 onderworpen worden aan de overgangsregel voor de schuld en het zal volgens de huidige verwachtingen niet aan de vereiste aanpassing zal voldoen.

Samenstelling van de begrotingsaanpassing

De verwachte verslechtering van het geaggregeerde structurele saldo in de eurozone in 2019 is grotendeels het gevolg van een daling van de conjunctuurgezuiverde ontvangstenquote. Terwijl de totale overheidsontvangsten in 2019 met 2,9 % zullen stijgen (volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie), zal de conjunctuurgezuiverde ontvangstenquote dalen van 46 % van het potentiële bbp in 2018 tot 45,7 % van het potentiële bbp in 2019 (tabel 1 en bijlage IV, tabel 8). Sociale premies, die tegen een lager tempo zullen toenemen dan het nominale bbp, zullen het grootste aandeel hebben in de verwachte daling van de conjunctuurgezuiverde ontvangstenquote (bijlage IV, grafiek 14). In deze verwachte daling komt het effect tot uiting van gemelde maatregelen aan de ontvangstenzijde, die het nominale tekort in 2019 met 0,1 % zullen doen stijgen, en tegenvallers aan de ontvangstenzijde, die het tekort met rond 0,1 % van het bbp zullen doen oplopen¹² (bijlage IV, tabel 9)¹³. De ontwerpbegrotingsplannen zetten in op een vergelijkbare daling van de ontvangstenquote in 2019, terwijl de ontvangsten tegen een iets hoger percentage van 3,1 % zullen groeien.

De conjunctuurgezuiverde uitgavenquote zal tussen 2018 en 2019 ongewijzigd blijven, volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, hetgeen overeenstemt met een totale uitgavengroei van 3,3 %. Hoewel dit percentage licht zal dalen tussen 2017 en 2018, is de verwachting dat het in 2019 zal blijven staan op 46,9 % van het potentiële bbp (tabel 1).

¹² Afgezet tegen een nulscenario op basis van de vooruitzichten voor de nominale groei.

¹³ De geaggregeerde elasticiteit van de ontvangsten ten opzichte van het bbp bedraagt volgens zowel de plannen als de najaarsprognoses 2018 van de Commissie rond 0,9, in vergelijking met een standaardelasticiteit 1 van de ontvangsten ten opzichte van de outputgap.

De ontwerpbegrotingsplannen zetten ook in op een ongewijzigde conjunctuurgezuiverde uitgavenquote tussen 2018 en 2019, zij het op een iets hoger niveau (47,1 % van het potentiële bbp), terwijl de totale uitgaven met 3,5 % zullen groeien. Ook de conjunctuurgezuiverde primaire-uitgavenquote zal ongewijzigd blijven (bijlage IV, tabel 8), al gaat achter die stabiliteit een aantal verschillen tussen lidstaten schuil. Een aantal lidstaten zal in 2019 namelijk te maken krijgen met aanzienlijke stijgingen van hun conjunctuurgezuiverde primaire-uitgavenquote (Spanje, Italië, Cyprus, Luxemburg en Nederland), terwijl andere lidstaten forse dalingen zullen zien (Letland, Malta, Oostenrijk en Slowakije). Hoewel de rente-uitgaven, uitgedrukt als bbp-percentages, zullen dalen conform de recente dalende trend, zal de daling tussen 2018 en 2019 kleiner zijn dan in de afgelopen jaren (3 basispunten, volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie). Gemiddeld zal de impliciete rente waarop de prognoses van de Commissie zijn gebaseerd, in 2018 en 2019 op 2,1 % blijven staan, hetgeen aansluit bij de aannames in de ontwerpbegrotingsplannen.

Beoordeling van de oriëntatie van het begrotingsbeleid in de eurozone

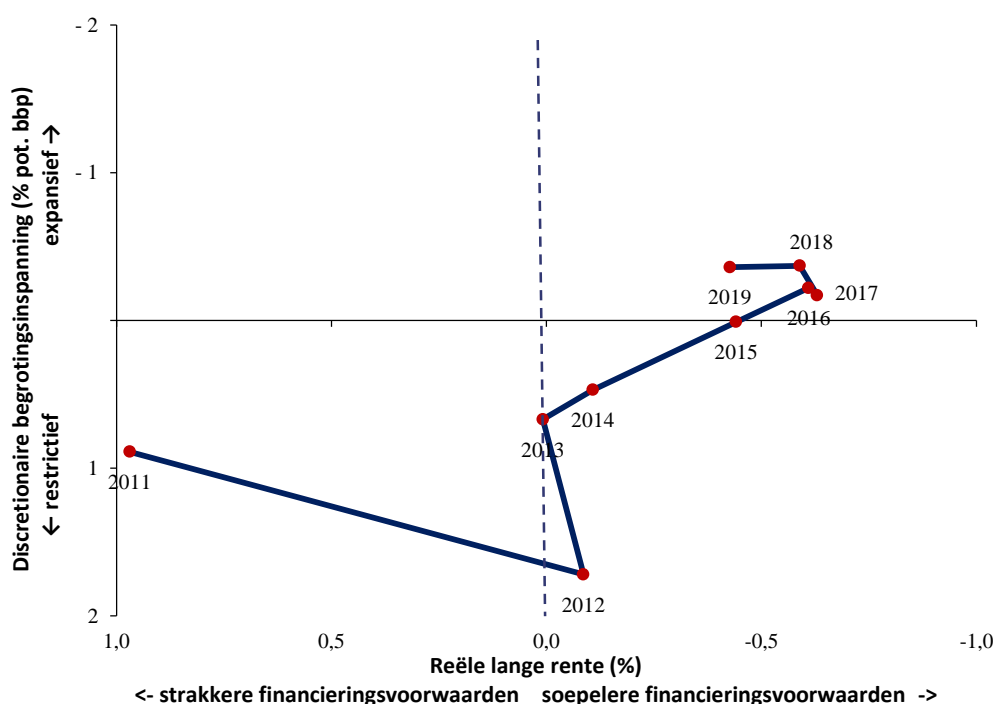
De begrotingskoers moet terdege rekening houden met de monetaire koers, die de komende jaren naar verwachting de economie van de eurozone zal blijven schragen. De Europese Centrale Bank mag dan begonnen zijn een aantal stimuleringsmaatregelen geleidelijk terug te schroeven, toch heeft zij verklaard haar belangrijkste rentetarieven op hun huidige niveau te handhaven ten minste tot na de zomer 2019 en hoe dan ook zolang dat nodig is om ervoor te zorgen dat de inflatie convergeert naar niveaus die aansluiten bij haar mandaat. De koers van het monetaire beleid zal dus in 2019 ondersteunend blijven. Die benadering valt ook af te lezen in grafiek 1, waarin de gemeenschappelijke oriëntatie van het monetaire en budgettaire beleid wordt gepresenteerd door de evolutie van financieringsvoorwaarden (de reële lange rente) af te zetten tegen een maatstaf van de begrotingsinspanning (de discretionaire begrotingsinspanning). Termijntarieven lijken te wijzen op een aanhoudende geleidelijke stijging van de nominale lange rente de komende jaren, hetgeen in hogere reële rentetarieven zou resulteren. Toch is de verwachting dat zij nog negatief zullen blijven, met inflatieverwachtingen op lange termijn die veel trager zullen stijgen. De financieringsvoorwaarden zullen dus zeer ondersteunend blijven. Wat de begrotingszijde betreft, verwachten de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, zoals gezegd, een licht expansieve begrotingskoers in 2019.

In de eurozone mag dan een vertraging van de economische groei verwacht worden, toch blijven de algemene macro-economische prestaties nog steeds robuust. Alle lidstaten uit de eurozone verkeren nu in "normale" of "goede" economische tijden (grafiek 2) en de mate van economische vertraging is de jongste jaren afgenomen. De outputgap zal in 2019 in alle lidstaten (met uitzondering van Griekenland) positief zijn. De werkloosheidspercentages zullen gestaag dalen en in alle lidstaten (met uitzondering van Griekenland, Spanje en Italië) het niveau van vóór de crisis bereiken. De economische expansie die nu aan de gang is, gecombineerd met een accommoderend monetair beleid, biedt lidstaten een kans om opnieuw begrotingsbuffers op te bouwen.

De lidstaten hebben sterk uiteenlopende begrotingsposities in termen van schulden en houdbaarheidsuitdagingen. Een geactualiseerde beoordeling van het budgettaire houdbaarheidsrisico is uitgevoerd op basis van de najaarsprognoses 2018 van de Commissie (grafiek 2 en bijlage IV, tabel 10). In die beoordeling is onder meer gekeken naar het actuele

schuldniveau, het actuele primaire saldo en de verwachte kosten van de vergrijzing¹⁴. Alleen Cyprus staat voor budgettaire houdbaarheidsrisico's op korte termijn, met een S0-indicator die net boven de kritische drempel staat. De houdbaarheid van de Italiaanse overheidsfinanciën op korte termijn blijkt evenwel kwetsbaar voor verder stijgende kosten voor het uitgeven van schuldpapier. Die risico's komen met name in beeld door een waarde van de S0-begrotingssubindex, die zijn kritieke grenswaarde overschrijdt. Volgens de S1-indicator lijken België, Spanje, Frankrijk, Italië en Portugal met grote risico's op middellange termijn te maken te hebben¹⁵. Hoewel Cyprus op basis van de S1-indicator enige begrotingsruimte blijkt te hebben, dient toch te worden vermeld dat het met aanzienlijke risico's kampt in verband met voorwaardelijke verplichtingen.

Grafiek 1: Reële lange rente (%) en discretionaire begrotingsinspanning (% van het potentiële bbp) voor de eurozone

Lidstaten die voor de zwaarste houdbaarheidsuitdagingen staan, plannen voor 2019 een beperkte begrotingsaanpassing of, in het geval van Italië, een begrotingsexpansie

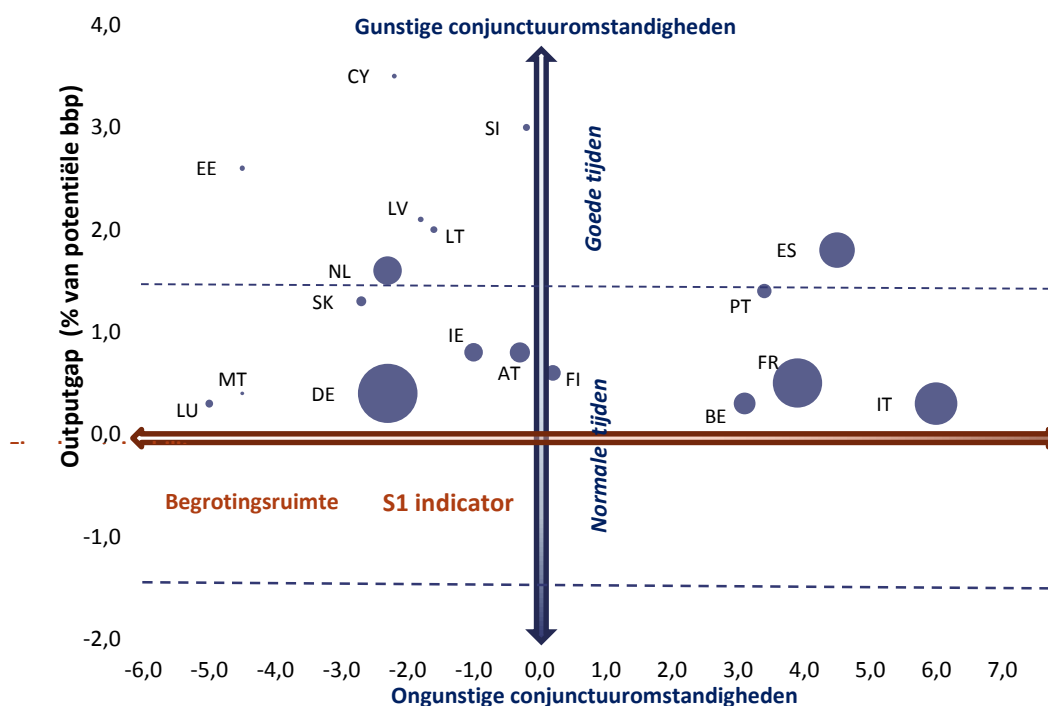
¹⁴ De methodiek voor de beoordeling van de risico's voor de houdbaarheid van de begroting is gepresenteerd in het *Fiscal Sustainability Report 2015* van de Europese Commissie (European Economy Institutional Paper nr. 18, januari 2016) en de *Debt Sustainability Monitor 2017* van de Europese Commissie (European Economy Institutional Paper nr. 71, januari 2018). Die geactualiseerde resultaten, op basis van de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, zullen worden gepresenteerd in het nog te publiceren *Fiscal Sustainability Report 2018*.

¹⁵ De S1-houdbaarheidsindicator van de Commissie laat zien welke totale inspanning in de periode 2021-2025 (de vijf jaar na de prognoseperiode) nodig is om, rekening houdende met impliciete uit de vergrijzing voortvloeiende verplichtingen, de schuld tegen 2033 op 60 % van het bbp te brengen. Deze indicator geeft voor die periode van vijf jaar een extra aanpassing van circa 2,1 % van het bbp voor de eurozone te zien. Dit komt neer op een extra jaarlijkse aanpassing van ongeveer 0,4 % van het bbp in de periode 2021-2025.

(bijlage IV, grafiek 9). Het voorgenomen begrotingsbeleid van die lidstaten maakt onvoldoende gebruik van de gunstige macro-economische omstandigheden en een accommoderend monetair beleid onvoldoende om opnieuw begrotingsbuffers op te bouwen. Een sterkere afbouw van de overheidsschuld in die lidstaten zou hen minder kwetsbaar maken voor schokken en zou automatische stabilisatoren in de toekomst beter helpen functioneren. Doordat de oplopende overheidsschuld niet wordt teruggedrongen, neemt het risico toe van verhoogde druk van de markt op landen met een hoge overheidsschuld, hetgeen negatieve overloopeffecten kan hebben op de markt voor overheidsschuld van andere lidstaten uit de eurozone.

Daartegenover staat dat een aantal lidstaten die grote externe nettocrediteuren zijn en aanzienlijke begrotingsruimte en grote overschotten op de lopende rekening hebben, voornemens zijn in beperkte mate gebruik te maken van hun begrotingsruimte. Aansluitend bij eerdere aanbevelingen zijn Duitsland en Nederland voornemens in 2019 een expansief begrotingsbeleid te voeren (bijlage IV, grafiek 10). Toch zullen die plannen slechts ten dele op overheidsinvesteringen gericht zijn. Een toename van de overheidsinvesteringen in die lidstaten zou een impuls betekenen voor hun groeipotentieel en zou positieve overloopeffecten voor de rest van de eurozone genereren. De bbp-effecten voor de lange termijn zouden groter zijn dan de effecten op de korte termijn, omdat overheidsinvesteringen de productiviteit van particulier kapitaal en arbeid verhogen over een langere periode.

Grafiek 2: Begrotingskaart voor de eurozone in 2019

Opm.: Gebaseerd op de najaarsprognoses 2018 van de Europese Commissie. Goede (slechte) economische tijden worden afgemeten aan de outputgap in 2019, in % van het potentiële bbp, berekend volgens de gezamenlijk overeengekomen methode. De consolidatiebehoefte of de ruimte op de begroting worden gemeten met de S1-indicator van de Commissie voor risico's voor de houdbaarheid, in % van het bbp, op basis van de berekeningen van de najaarsprognoses 2018 en met 2018 als basisjaar.

Al met al is het begrotingsbeleid onvoldoende gedifferentieerd, hetgeen resulteert in een te expansieve begrotingskoers voor de eurozone als geheel. De volledige tenuitvoerlegging van de ontwerp-begrotingsplannen zou ook resulteren in een lichte, procyclische expansie voor de eurozone als geheel. Daartegenover staat dat een samengaan van enige budgettaire expansie (zoals lidstaten met ruimte op de begroting voornemens zijn) en inachtneming van het stabiliteits- en groeipact door lidstaten waar er behoefte aan consolidatie is, zou resulteren in een grotendeels neutrale tot licht restrictieve begrotingskoers voor de eurozone (zie bijlage IV, grafiek 6a en 6b). Bovendien zou dit soort differentiatie tussen lidstaten bijdragen tot een in grote lijnen evenwichtige algemene beleidsmix in de eurozone, gezien de blijvende ondersteuning van de economie vanuit het monetaire beleid.

III. Overzicht van de ontwerpbegrotingsplannen

De adviezen van de Commissie over de ontwerpbegrotingsplannen zijn toegespitst op de vraag of het stabiliteits- en groeipact en de daarop gebaseerde aanbevelingen worden nageleefd. Voor lidstaten in de buitensporigtekortprocedure (BTP) wordt in de adviezen van de Commissie de balans opgemaakt van de vooruitgang die is geboekt bij de correctie van de buitensporige tekorten, wat betreft de doelstellingen voor zowel het nominale tekort als de structurele inspanningen. Voor de lidstaten die onder het preventieve deel van het stabiliteits- en groeipact (SGP) vallen, wordt in de adviezen van de Commissie beoordeeld of aan de landspecifieke middellangetermijndoelstelling (MTD's) voor de begroting wordt voldaan, of vooruitgang in de richting daarvan wordt geboekt, en of de schuldregel in acht wordt genomen. Op basis daarvan wordt nagegaan of het plan in overeenstemming is met het stabiliteits- en groeipact en de budgettaire landspecifieke aanbevelingen die op 13 juli 2018 door de Raad zijn gedaan¹⁶.

Alle lidstaten van de eurozone hebben hun ontwerpbegrotingsplannen tijdig ingediend, in overeenstemming met artikel 6 van Verordening (EU) nr. 473/2013. Overeenkomstig de bepalingen van de gedragscode met betrekking tot het twopack diende het demissionaire kabinet in Letland en in Luxemburg een ontwerpbegrotingsplan bij ongewijzigd beleid in, omdat in oktober 2018 in die lidstaten landelijke verkiezingen werden gehouden. Zodra het nieuwe kabinet aantreedt en in de regel uiterlijk één maand voordat de ontwerpbegrotingswet door het nationale parlement moet worden goedgekeurd, wordt de nationale autoriteiten verzocht een geactualiseerd ontwerpbegrotingsplan bij de Commissie en de Eurogroep in te dienen. Het nieuwe Sloveense kabinet, dat op 13 september 2018 is aangetreden, heeft een ontwerpbegrotingsplan ingediend zonder nieuwe beleidsmaatregelen voor 2019, als gevolg van vertragingen in de begrotingsprocedure. De Commissie heeft in haar brief van 19 oktober 2018 erop gewezen dat het belangrijk is dat een geactualiseerd ontwerpbegrotingsplan wordt ingediend. Spanje heeft zijn ontwerpbegrotingsplan ingediend zonder dat tegelijk de ontwerpbegrotingswet bij het nationale parlement is ingediend, zoals is voorgeschreven door artikel 4 van Verordening (EU) nr. 473/2013. Daardoor gaf het ontwerpbegrotingsplan geen volledig beeld van de voorgenomen maatregelen. In haar brief van 19 oktober 2018 heeft de Commissie Spanje verzocht alle noodzakelijke informatie over de verschillende maatregelen in te dienen en, mochten er substantiële verschillen zijn tussen het ontwerpbegrotingsplan en de ontwerpbegrotingswet die uiteindelijk bij het Parlement wordt ingediend, een geactualiseerd ontwerpbegrotingsplan te verschaffen aan de Eurogroep en de Commissie.

Het ontwerpbegrotingsplan dat Italië op 16 oktober 2018 heeft ingediend, is een plan voor een duidelijke aanzienlijke afwijking van de aanbevelingen die de Raad op grond van het stabiliteits- en groeipact heeft goedgekeurd. Een en ander is een bron van ernstige zorg. Op 18 oktober 2018 heeft de Commissie die punten van zorg aan de orde gesteld in een brief aan het Italiaanse kabinet. Allereerst stipte de Commissie aan dat zowel het feit dat in het ontwerpbegrotingsplan een begrotingsexpansie van bijna 1 % van het bbp gepland staat, terwijl de Raad een begrotingsaanpassing van 0,6 % van het bbp had aanbevolen, als de omvang van de afwijking (een kloof van rond 1,5 % van het bbp) zonder voorgaande is in de geschiedenis van het stabiliteits- en groeipact. In de tweede plaats heeft de Commissie

¹⁶ Aanbevelingen van de Raad van 13 juli 2018 (PB C 320 van 10.9.2018).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=OJ%3AC%3A2018%3A320%3ATOC>

beklemtoond dat, ondanks een Italiaanse overheidsschuld van rond 130 % van het bbp, de plannen geen garantie bieden op inachtneming van de schuldreductiebenchmark. In dat verband heeft de Commissie verwezen naar eerdere verslagen op grond van artikel 126, lid 3, VWEU, waarin naleving in grote lijnen van het preventieve gedeelte van het stabiliteits- en groeipact als een relevante factor van cruciaal belang werd aangemerkt, en heeft zij opgemerkt dat de conclusies van het verslag van 23 mei 2018 misschien moeten worden herzien mocht er niet langer sprake blijken te zijn van dit soort naleving in grote lijnen¹⁷. De Commissie verklaarde dat die factoren lijken te wijzen op een bijzonder ernstig geval van niet-naleving van de verplichtingen inzake begrotingsbeleid uit het stabiliteits- en groeipact zoals die zijn vastgelegd in artikel 7, lid 2, van Verordening (EU) nr. 473/2013. Daarom heeft de Commissie het Italiaanse kabinet verzocht zijn standpunt ter zake kenbaar te maken tegen 22 oktober 2018, zodat dit in aanmerking kon worden genomen voordat het tot een definitief oordeel over het ontwerpbegrotingsplan zou komen. In zijn brief van 22 oktober 2018 heeft het Italiaanse kabinet erkend dat de begrotingsplannen niet voldoen aan de regels van het stabiliteits- en groeipact wat betreft de structurele aanpassing van de schuldreductie. Voorts heeft het kabinet verdere toelichting verstrekt bij de begrotingsplannen en is het nader ingegaan op het feit dat de macro-economische prognoses niet door de parlementaire begrotingsdienst (UPB) waren bekrachtigd. Op 23 oktober 2018 heeft de Commissie een advies over het ontwerpbegrotingsplan van Italië aangenomen, in samenhang met een brief aan het Italiaanse kabinet waarin de Commissie concludeerde dat zij een bijzonder ernstig geval van niet-naleving van de aanbeveling van de Raad van 13 juli 2018 moest constateren. In overeenstemming met Verordening (EU) nr. 473/2013 heeft de Commissie Italië verzocht om zo snel mogelijk, doch uiterlijk binnen drie weken, een herzien ontwerpbegrotingsplan in te dienen. Op 13 november 2018 heeft Italië een herzien ontwerpbegrotingsplan ingediend. Op grond van een beoordeling van de kabinetsplannen in het herziene ontwerpbegrotingsplan 2019 en op grond van de najaarsprognoses 2018 van de Commissie, bevestigt de Commissie dat er sprake is van een geval van bijzonder ernstige niet-naleving van de aanbeveling die de Raad op 13 juli 2018 aan Italië heeft gericht¹⁸.

Andere gevallen van bijzondere ernstige niet-naleving zijn dan misschien niet vastgesteld, toch geven ook sommige ontwerpbegrotingsplannen aanleiding tot bezorgdheid. Meer bepaald heeft de Commissie op 19 oktober 2018 brieven aan België, Frankrijk, Slovenië en Spanje gezonden met een verzoek om verdere informatie en heeft zij enkele voorlopige opmerkingen over hun ontwerpbegrotingsplannen onder de aandacht gebracht. De betrokken lidstaten hebben tegen 22 oktober 2018 geantwoord. De Commissie heeft bij de beoordeling van de budgettaire ontwikkelingen en risico's rekening gehouden met de informatie uit deze brieven.

Tabel 2 geeft een overzicht van de beoordelingen van de ontwerpbegrotingsplannen van de afzonderlijke lidstaten op grond van de door de Commissie op 21 november 2018 vastgestelde adviezen, alsmede de beoordeling van de vooruitgang die bij de budgettaire-structurele hervormingen is geboekt. Die beoordelingen berusten op de

¹⁷ In haar brief wees de Commissie er ook op dat de macro-economische prognoses die aan de begrotingsplannen ten grondslag liggen, niet door een onafhankelijke instantie zijn bekrachtigd, waarmee de uitdrukkelijke bepaling van Verordening (EU) nr. 473/2013 niet in acht lijkt te worden genomen.

¹⁸ Aanbeveling van de Raad van 13 juli 2018 over het nationale hervormingsprogramma 2018 van Italië en met een advies van de Raad over het stabiliteitsprogramma 2018 van Italië (PB C 320 van 10.9.2018, blz. 48).

najaarsprognoses 2018 van de Commissie. Om gemakkelijker een vergelijking te kunnen maken, is de beoordeling van de plannen waarbij geen sprake bleek te zijn van bijzonder ernstige niet-naleving, samengevat in drie brede categorieën. Omdat momenteel de verwachting is dat geen van de lidstaten in 2019 in een buitensporigtekortprocedure zal blijven, wordt voor alle lidstaten de kwestie van de naleving in 2019 getoetst aan de vereisten van het preventieve gedeelte, met name de aanbevelingen van de Raad van 13 juli 2018:

- **Voldoet:** Volgens de najaarsprognoses 2018 van de Commissie is het **niet nodig** om in het kader van de nationale begrotingsprocedure **de begrotingsplannen aan te passen** om zeker te zijn dat de begroting 2019 aan de regels van het stabiliteits- en groeipact voldoet.
- **Voldoet in grote lijnen:** Volgens de prognoses van de Commissie voor 2019 zal het ontwerpbegrotingsplan in grote lijnen aan de regels van het stabiliteits- en groeipact voldoen.

Volgens de prognoses van de Commissie voor 2019 zullen die lidstaten dicht bij hun middellangetermijndoelstellingen staan, in voorkomend geval, door rekening te houden met de marges in verband met de tenuitvoerlegging van structurele hervormingen. Tegelijk wijst de uitgavenbenchmark momenteel op een risico op een ernstige afwijking van de vereisten, een gegeven waarmee bij toekomstige beoordelingen rekening zal moeten worden gehouden indien het structurele saldo volgens de prognoses niet langer dicht bij de middellangetermijndoelstelling is, in voorkomend geval rekening houdende met eventuele marges. Het oordeel over deze lidstaten is dat zij voldoen aan het schuld criterium.

- **Risico van niet-naleving:** Volgens de prognoses van de Commissie voor 2019 zal het ontwerpbegrotingsplan aan de regels van het stabiliteits- en groeipact voldoen.

Volgens de prognoses van de Commissie voor 2019 is er een aanzienlijke afwijking van de middellangetermijndoelstelling of het vereiste aanpassingstraject in de richting daarvan en/of wordt de schuldreductiebenchmark, indien deze van toepassing is, niet gehaald.

Eén lidstaat (België) heeft om extra flexibiliteit verzocht op basis van het "Gemeenschappelijk overeengekomen standpunt over flexibiliteit binnen het stabiliteits- en groeipact", dat door de Raad op 12 februari 2016 is bekrachtigd. Meer bepaald bevat het Belgische ontwerpbegrotingsplan een verzoek voor een tijdelijke afwijking van het aanpassingstraject richting de middellangetermijndoelstelling vanaf 2018 gelet op de uitvoering van belangrijke structurele hervormingen met een positief effect op de houdbaarheid van de overheidsfinanciën op lange termijn. In dit stadium was de Commissie van oordeel dat, indien België zich in 2019 aan de minimumbenchmark blijft houden, de lidstaat in 2019 aanspraak lijkt te kunnen maken op de gevraagde tijdelijke afwijking van 0,5 % van het bbp wegens structurele hervormingen. Een definitieve beoordeling van het verzoek om flexibiliteit zal binnen de normale cyclus van het Europees semester plaatsvinden, in het kader van de beoordeling van het stabiliteitsprogramma 2019.

De Commissie is, in overleg met de lidstaten, blijven gebruikmaken van het instrument om begrotingsplannen op hun aannemelijkheid te screenen en zo gevallen in beeld te brengen waar de ramingen voor de outputgap volgens de overeengekomen methode kunnen worden geïnterpreteerd als onderhevig aan een hoge mate van onzekerheid. De Commissie hanteert dezelfde benadering als bij de vorige toezichtsexercities. Op basis van het screeninginstrument kunnen de outputgaps voor 2018 aan een hoge mate van onzekerheid

onderhevig zijn in het geval van vijf lidstaten (Cyprus, Kroatië, Luxemburg, Slovenië en Spanje). Aangezien de verwachting is dat Cyprus, Kroatië en Luxemburg boven hun middellangetermijndoelstellingen zullen blijven, hoeft geen verdere beoordeling te worden gemaakt. Voor Slovenië en Spanje is reeds in het voorjaar 2018 een beoordeling gemaakt van de onzekerheid waarmee de ramingen van de outputgap waren omgeven. Die gaf aan dat de raming van de output gap voor 2019 op basis van de gemeenschappelijke methode aan een mate van onzekerheid onderhevig was. Op grond daarvan was de van die lidstaten voor 2019 gevraagde aanpassing al teruggebracht van 1 % tot 0,65 % in het kader van de aanbevelingen van de Raad van 13 juli 2018. De beoordelingen dit najaar bevestigen in beide gevallen de grote mate van onzekerheid.

Ten slotte heeft de Commissie een voorlopige beoordeling gemaakt van de mate waarin vooruitgang is geboekt bij de uitvoering van de budgettair-structurele hervormingen die in de aanbevelingen van de Raad van 13 juli 2018 zijn geschetst. De beoordeling van de ontwerpbegrotingsplannen kan in de volgende vijf brede categorieën worden onderverdeeld: geen vooruitgang, beperkte vooruitgang, enige vooruitgang, aanzienlijke vooruitgang en volledig uitgevoerd. In de landverslagen 2019 en in het kader van de landspecifieke aanbevelingen 2019 die de Raad in 2019 moet doen, zal een uitgebreide beschrijving worden gegeven en een beoordeling worden gemaakt van de vooruitgang die bij de uitvoering van de landspecifieke aanbevelingen is geboekt.

Tabel 2: Overzicht van de adviezen van de Commissie over de ontwerpbegrotingsplannen (OBP) per land

Lidstate n	Mate waarin OBP aan SGP voldoet		Vooruitgang bij uitvoering budgettair-structurele deel landspecifieke aanbevelingen 2018
	Algemene conclusie over naleving op basis van najaarsprognoses 2018 Commissie	Naleving vereisten preventieve/corrigerende deel in 2018 en 2019	
IT*	Bijzonder ernstige niet-naleving	2018: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, de schuldreductiebenchmark wordt op het eerste gezicht niet gehaald. 2019: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, de schuldreductiebenchmark wordt op het eerste gezicht niet gehaald.	Geen vooruitgang
BE*	Risico op niet- naleving	2018: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, de schuldreductiebenchmark wordt op het eerste gezicht niet gehaald. 2019: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, de schuldreductiebenchmark wordt op het eerste gezicht niet gehaald.	Beperkte vooruitgang
FR	Risico op niet- naleving	2018: risico op enige afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, de overgangsbenchmark voor schuldreductie wordt op het eerste gezicht niet gehaald. 2019: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD op basis van 2018 en 2019 samen, de overgangsbenchmark voor schuldreductie wordt op het eerste gezicht niet gehaald.	Beperkte vooruitgang
PT	Risico op niet- naleving	2018: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, naleving van de overgangsbenchmark voor schuldreductie. 2019: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, niet- naleving van de overgangsbenchmark voor schuldreductie.	Beperkte vooruitgang
SI***	Risico op niet- naleving	2018: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, naleving van de overgangsbenchmark voor schuldreductie. 2019: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, naleving van de schuldreductiebenchmark.	Beperkte vooruitgang
ES*****	Risico op niet- naleving	2018: nominaal tekort naar verwachting onder 3 %, streefcijfer voor het nominale tekort en begrotingsinspanning niet gerealiseerd. 2019: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD, de overgangsbenchmark voor schuldreductie wordt op het eerste gezicht niet gehaald.	Beperkte vooruitgang
EE	Voldoet in grote lijnen	2018: naleving van het aanpassingstraject in de richting van de MTD. 2019: dicht bij de MTD, maar risico op aanzienlijke afwijking van het uitgavenbenchmarkvereiste.	(n.r.)
LV***	Voldoet in grote lijnen	2018: dicht bij de MTD, maar risico op aanzienlijke afwijking van het uitgavenbenchmarkvereiste. 2019: dicht bij de MTD, maar risico op aanzienlijke afwijking van het uitgavenbenchmarkvereiste.	Beperkte vooruitgang

SK	Voldoet in grote lijnen	2018: risico op een aanzienlijke afwijking van het aanpassingstraject in de richting van de MTD. 2019: dicht bij de MTD, maar risico op aanzienlijke afwijking van het uitgavenbenchmarkvereiste.	Enige vooruitgang
DE	Voldoet	2018: MTD in acht genomen, naleving van de schuldreductiebenchmark. 2019: MTD in acht genomen.	Enige vooruitgang
IE	Voldoet	2018: MTD in acht genomen maar risico op aanzienlijke afwijking van het uitgavenbenchmarkvereiste op basis van 2017 en 2018 samen, naleving van de overgangsregel voor de schuld. 2019: MTD in acht genomen, naleving van de schuldreductiebenchmark.	Enige vooruitgang
EL*****	Voldoet	2018: naleving van de overgangsbenchmark voor schuldreductie. 2019: naleving van de overgangsbenchmark voor schuldreductie.	(n.r.)
CY	Voldoet	2018: MTD in acht genomen, naleving van de overgangsbenchmark voor schuldreductie. 2019: MTD in acht genomen, naleving van de schuldreductiebenchmark.	Geen vooruitgang
LT	Voldoet	2018: MTD in acht genomen. 2019: MTD in acht genomen.	Enige vooruitgang
LU***	Voldoet	2018: MTD in acht genomen. 2019: MTD in acht genomen.	Beperkte vooruitgang
MT	Voldoet	2018: MTD in acht genomen. 2019: MTD in acht genomen.	Geen vooruitgang
NL	Voldoet	2018: MTD in acht genomen. 2019: MTD in acht genomen.	Substantiële vooruitgang
AT	Voldoet	2018: MTD in acht genomen rekening houdende met de marges waarvoor een tijdelijke afwijking wordt toegestaan, maar risico op aanzienlijke afwijking van het uitgavenbenchmarkvereiste, naleving schuldreductiebenchmark. 2019: MTD in acht genomen maar risico op aanzienlijke afwijking van het uitgavenbenchmarkvereiste op basis van 2018 en 2019 samen, naleving schuldreductiebenchmark.	Beperkte vooruitgang
FI	Voldoet	2018: MTD in acht genomen rekening houdende met de marges waarvoor een tijdelijke afwijking wordt toegestaan. 2019: MTD in acht genomen rekening houdende met de marges waarvoor een tijdelijke afwijking wordt toegestaan, maar risico op aanzienlijke afwijking van het uitgavenbenchmarkvereiste op basis van 2018 en 2019 samen.	Beperkte vooruitgang

* Op 23 mei 2018 heeft de Commissie een verslag uitgebracht in overeenstemming met artikel 126, lid 3, VWEU, waarin zij concludeerde dat het schuld criterium thans als nageleefd dient te worden beschouwd. Het door de Commissie geconstateerde geval van een bijzonder ernstige niet-naleving door Italië van de aanbeveling die de Raad op 13 juli 2018 aan de lidstaat had gericht, vormt een substantiële verandering in de relevante factoren die de Commissie op 23 mei 2018 had geanalyseerd. Dat vereist dat de beoordeling van de Commissie opnieuw wordt bezien.

** Op 23 mei 2018 heeft de Commissie een verslag uitgebracht in overeenstemming met artikel 126, lid 3, VWEU, waarin zij concludeerde dat de analyse niet volledig overtuigend is wat betreft de vraag of al dan niet is voldaan aan het schuld criterium.

*** Ontwerpbegrotingsplan ingediend op basis van ongewijzigd beleid.

**** Spanje is momenteel aan het corrigerende deel van het stabiliteits- en groeipact onderworpen, maar zou vanaf 2019 naar het preventieve deel kunnen doorschuiven indien het buitensporige tekort tijdig en duurzaam wordt gecorrigeerd. Het Spaanse ontwerpbegrotingsplan is ingediend zonder de daarbij behorende ontwerp-begrotingswet die bij het nationale parlement is ingediend.

***** Na de intrekking van de buitensporigtekortprocedure op 19 september 2017 en na de voltooiing van het ESM-programma ter ondersteuning van de stabiliteit op 20 augustus 2018 is Griekenland nu onderworpen aan het preventieve gedeelte van het stabiliteits- en groeipact en moet het een gezonde begrotingspositie aanhouden zodat naleving gegarandeerd is van de doelstelling van een primair overschot die op 30 juni 2017 bij Besluit (EU)

2017/1226 is vastgesteld op 3,5 % van het bbp voor 2018 en op de middellange termijn. Aangezien Griekenland geen stabiliteitsprogramma's hoefde in te dienen zolang het onder het programma viel, hebben de Griekse autoriteiten nog geen middellangetermijndoelstelling vastgesteld. Van Griekenland wordt verwacht dat het zijn middellangetermijndoelstelling noemt in zijn stabiliteitsprogramma 2019.